

ERKKI
KEMPPAINEN

*Kertomus
filosofiasta*

Kertomus filosofiasta

© 2020 Erkki Kemppainen
Taitto ja kansi: Books on Demand
Kustantaja: BoD—Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja: BoD—Books on Demand, Norderstedt, Saksa
ISBN: 978-952-80-5583-9

Erkki Kemppainen

Kertomus filosofiasta

Sisällys

Lukijalle	7
Filosofian kysymyksiä	9
Filosofia ja erityistieteet.....	13
Syy ja selitys	18
<i>Aristoteles on kanssamme</i>	18
<i>Kantin kategoriat</i>	19
<i>Tieteen perinteet</i>	27
<i>Looginen empirismi</i>	29
<i>Kausaliteetti</i>	31
<i>Tieto ja totuus</i>	36
<i>Tiede ja tiedon kasvu</i>	38
Merkitys ja ymmärtäminen	45
<i>Varhainen hermeneutiikka</i>	45
<i>Fenomenologis-hermeneuttinen filosofia</i>	46
<i>Husserlin fenomenologia</i>	47
<i>Husserlin filosofian myöhäisvaihe</i>	56
<i>Heideggerin fundamentaaliontologia</i>	63
<i>Ranskalainen suuntaus</i>	66
<i>Uudempi hermeneutiikka</i>	69
Kausaliteetin ja merkityksen kokonaisuus.....	72
Ihminen ja toiset ihmiset.....	77
<i>Käsitteiden valinta</i>	77
<i>Descartesin metodinen epäily</i>	78
<i>Situaatio</i>	80
<i>Kieli ja ihminen</i>	83
<i>Kaksi sosiaalialan käsitettä</i>	87
<i>Ihminen työssä</i>	93
<i>Ihminen systeemissä</i>	97

Tosiasiat, normit ja arvot.....	100
<i>Kysymys oikeuden kriteereistä.....</i>	<i>100</i>
<i>Luonnonoikeusteoria</i>	<i>102</i>
<i>Oikeuspositivismi</i>	<i>105</i>
<i>Päätöksenteko ja oikeudellinen päättely</i>	<i>107</i>
<i>Oikeus ja kohtuus</i>	<i>111</i>
<i>Vaikutukset ja arviointi.....</i>	<i>112</i>
<i>Vapaus ja valtio</i>	<i>114</i>
Habermasin filosofinen synteesi	118
<i>Habermasin filosofiset juuret.....</i>	<i>118</i>
<i>Kommunikatiivisen toiminnan teoria.....</i>	<i>119</i>
<i>Habermasin oikeus- ja yhteiskuntafilosofia.....</i>	<i>121</i>
Yhteisymmärryksen mahdollisuus.....	128
Lähteet	130

Lukijalle

Aloitin filosofian opinnot syksyllä 1972 Turun yliopistossa ja jatkoin niitä seuraavana vuonna Helsingin yliopistossa. Kaukaiseksi ihanteekseni muodostui pyrkimys yhdistää analyyttisen filosofian tarkkuus ja mannermaisen filosofian syvyys.

Helsingissä aloitin filosofian opintojen rinnalla oikeustieteen opinnot, ennen kaikkea toimeentuloni perustaksi. Siitä seurasi virkamiesura enkä sen aikana aktiivisesti harjoittanut filosofiaa. Voi olla, että filosofialla oli kuitenkin vaikutuksia työhöni. Filosofi, monien arvostama opettaja Heikki Kannisto sanoi kerran, kun sattumalta kohtasimme Kaisaniemenkadulla, että filosofian opiskelijoiden siirtyessä toiselle ammattialalle heille jää usein taipumus kysyä edelleen alansa peruskysymyksiä.

Jäätyäni eläkkeelle palasin vähitellen filosofiaan. Olen kirjannut yhteenvedon kokemuksistani ja ajatuksistani tähän filosofiseen pamflettiin. Se ei ole systemaattinen esitys filosofiasta eikä sen historiasta, vaan kuvaus niistä ajattelijoista ja ajatuksista, joita olen opiskeluajoista tähän päivään mennessä kohdannut ja miettinyt. Siksi se on kertomukseni filosofiasta, matka ajatuksesta toiseen. Siitä tuli myös pieni johdatus erityisesti 1900-luvun filosofiaan. Teoksen pohjavire on kysymys subjektista, sen toiminnasta, ratkaisuksista ja siitä maailmasta, jossa se on.

Muodostimme vakiintuneimmin 1970-luvun lopulla väljän filosofisen keskusteluryhmän, johon kuuluivat Timo Kaitaro, Kalervo Koskimies, Markus Lammenranta ja Antti Pietiäinen. Keskustelin filosofisesti myös Jukka Ihatsun ja Taina Schakirin kanssa. Myöhemmin olen keskustellut paljon filo-

sofiasta sitä tuntevan sosiaalityön professori Mikko Mäntysaaren kanssa.

Monivuotiset työtoverini Tuija Kotiranta ja Mikko Mäntysaari sekä Kalervo Koskimies ovat kommentoineet tätä tekstiä. Esitän parhaimmat kiitokseni edellä mainituille, filosofian opettajille ja kaikille muille, joiden kanssa olen käynyt filosofisia keskusteluja vuosien varrella.

Tampereella tammikuussa 2020

Erkki Kemppainen

Filosofian kysymyksiä

Tapasin filosofi Tauno Nybergin syysiltana 14.9.1998 hänen kotonaan Helsingissä. Olimme suunnitelleet tapaamista jonkin aikaa, ja se toteutui ajoissa. Hän kuoli lokakuun alkupuolella. Hän asui silloin Helsingissä Kasarmikadulla, ylimmän kerroksen asunnossa, josta oli näköala kattojen yli, mm. Johanneksen kirkkoon. Hän oli ollut jo pitkään itsenäinen filosofi työskenneltyään aiemmin Helsingin yliopiston filosofian laitoksella.

Filosofina hän oli perusteellinen. Hän pohti pitkään niitä kysymyksiä, joita hän pohti. Hänet tunnetaan ainakin G.H. von Wrightin oppilaana ja muun muassa Immanuel Kantin ja Ludwig Wittgensteinin filosofioiden tuntijana.

Omaperäisen ajattelunsa hän toi esiin kivun käsitteen pohdinnassa. Aiemmin Goethe Instituutissa pitämässään esityksessä hän analysoi, miten kipu on pohjimmiltaan ihmisen konstruktio. Ja: ”Minkä ihminen on rakentanut, sen hän voi myös purkaa”.

Keskustelimme elämänculusta ja filosofiasta. Itselleni on tärkeää, että hän sanoi minulle, että olet filosofi. Kommenttisi ovat filosofisia. Ymmärrät, mitä puhun.

Hän keskittyi ja alkoi puhua systemaattisesti filosofiasta. Välillä hänen oli vaikea istua tai seistä, ja hän puhui lattialla tyydyn vieressä maaten, koko ajan rauhallisesti, tinkimättömän keskittyneesti miettien. Siitä tuli 45 minuutin luento.

Hän aloitti: ”Filosofiassa on oikeastaan vain kolme kysymystä”. Ensinnäkin on kysymys siitä, mitä on, mikä on todel-

lisuutta (metafysiikka, ontologia). Toiseksi on kysymys siitä, miten todellisuudesta saadaan tietoa (tieto-oppi), ja kolmanneksi on kysymys siitä, mikä on hyvää, kaunista tai oikein, mikä on absoluuttisen arvokasta (etiikka, moraali).

Tämä oli luennon pääsisältö. Se voi näyttää yksinkertaiselta, ja sitä se ehkä haluaa ollakin, mutta se voi selvittää monta keskustelua ja antaa lähtökohdan monelle analyysille. Minulla ei ole muistiinpanoissa tämän keskustelujakson täyttä sisältöä, mutta se on vaikuttanut minuun.

Kokemusperäisten tieteiden kehitys erityisesti uuden ajan alusta lähtien on vähentänyt filosofien harjoittaman ontologian merkitystä. Kokemus kertoo, mitä on. Empiiriseen todellisuuteen liittyy silti monia filosofisia kysymyksiä, ja uusia syntyy.

Tiedossa on kysymys suhteesta todellisuuden ja ihmisen välillä. Todellisuudesta voi olla monta tulkintaa. Tietoa voidaan parantaa. Monessa asiassa ontologia ja tieto-oppi lomittuvat.

Kysymys hyvästä, kauniista ja oikeasta on vaikea, mutta ihmiselle tärkeä. Filosofinen vastaus edellyttää vastaukselle perusteluita.

Nämä ovat filosofian klassisia kysymyksiä ja lohkoja. Voi tuntua yllättävältä, että peruskysymyksiä on vain kolme. Nybergin ajatus merkitsee sitä, että rikas filosofinen keskustelu on palautettavissa näihin kysymyksiin, ei aihealueiden kaventamista.

Kaikki kysymykset eivät asetu heti tähän kolmijakoon. Niilläkin on kuitenkin sijansa. Logiikka ja esimerkiksi dialogi voidaan ymmärtää filosofian menetelmiksi. Tieteenfilosofian

Mitä ovat syy, vaikutus ja merkitys? Mikä yhdistää ihmisiä? Mitä on oikeus ja mikä on sen perusta? Kertomus filosofiasta johdattaa matkalle keskeisiin filosofiin kysymyksiin ja käsitteisiin maailman ymmärtämiseksi. Keskustelut liukuvat teoksessa ontologiasta tietoteoriaan ja tieteenfilosofiaan sekä oikeus- ja yhteiskuntafilosofiaan.

Eniten teoksessa käsitellään Immanuel Kantin, Edmund Husserlin, Ludwig Wittgensteinin, G. H. von Wrightin ja Jürgen Habermasin ajatuksia

Erkki Kemppainen on filosofi. Hän on aiemmin ollut pitkään virkamies.

9 789528 055839

ISBN: 978-952-80-5583-9

BoD™
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi